

ORONÍMIA, HIDRONÍMIA I FITONÍMIA. UNA APROXIMACIÓ A LA TERMINOLOGIA GEOGRÀFICA DEL PAISATGE NATURAL MENORQUÍ

Antoni Ordines Garau¹

RESUM: *Oronímia, hidronímia i fitonímia. Una aproximació a la terminologia geogràfica del paisatge natural menorquí.*

A partir de la recopilació de la toponímia de l'illa s'ha extret la terminologia geogràfica que hi apareix només com a genèrics o apel.latius i rebutjant els determinants. La toponímia objecte d'anàlisi és relativa al relleu -negatiu, positiu, sense relleu, interior i litoral-, la composició del sòl -pètria, arenosa, terrosa o indefinida, l'aigua -aiguaneixos, aigua estancada i cursos d'aigua-, i la vegetació -termes generals-. Utilitzant aquesta classificació s'analitza la freqüència dels genèrics toponímics mitjançant la comptabilització, alhora que s'explica aquesta composició i en alguns casos, també la distribució, amb l'objectiu de contribuir en la recerca i fixació de la terminologia geogràfica en català, i en especial a l'àmbit de les illes Balears.

PARAULES CLAU: *Menorca, toponímia, terminologia geogràfica, paisatge natural.*

ABSTRACT: *An approximation to the geographic terminology of the Menorcan natural landscape.*

Beginning with the compilation of the name-places of Menorca, the geographic terminology which appears, has been extracted. Only generic names have been considered, so determinant names have been overlooked. The analysed toponymy deals with relief -negative and positive relief, no-relief, inner and litoral relief-; soil composition -stone, sand, ground or indefinite-; water -spring waters, water courses and moorlands-; and vegetation in general terms. Using this classification we analyse the frequency of generic name-places by means of the accounting. At the same time we explain the composition and sometimes the distribution of these names, too. The aim of this paper is to contribute on searching and fixing of the geographic terminology in catalan language and specially in the Balearic Island area.

KEYWORDS: *Menorca, toponomy, geographic terminology, natural landscape.*

¹ Departament de Ciències de la Terra de la Universitat de les Illes Balears. 07071 Palma.

0. Introducció.

Malgrat els últims esforços encapçalats per la creació del TERMCAT, Centre de Terminologia, dins l'àmbit del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, molt poca cosa a l'abast es pot trobar sobre terminologia geogràfica en català, i molt manco si ho reduïm a l'espai de les Illes Balears (PALOS, 1991). La nostra pretensió és, per tant, contribuir en el recull i la fixació de la terminologia geogràfica a través de l'anàlisi del corpus toponímic.

A partir del recull de la toponímia de l'illa de Menorca realitzat per vestir el mapa escala 1:5.000 i que està format per uns 6.700 topònims, hem fet una anàlisi de la part més important de la terminologia geogràfica que s'hi desprèn: la referida al paisatge natural o físic. Inclou per tant, la nomenclatura del relleu -interior i litoral-, i de la seva composició; la relativa a la presència de l'aigua -corrent o estancada, sense la intervenció humana; i la que designa a la massa de vegetació natural -ja sien termes generals per a identificar comunitats o d'altres que mitjançant la sufixació informin sobre la predominància d'una espècie-. Aquest conjunt de topònims suposa aproximadament una tercera part del número total dels recollits.

Cal advertir que si bé el recull no és exhaustiu – tasca que gairebé sempre podem qualificar d'utòpica –, sí és el major realitzat sobre aquest territori fins hores d'ara, de manera que la fiabilitat respecte de la freqüència i de l'aparició de la terminologia objecte d'estudi, es pot considerar alta.

La formació d'un topònim és bàsicament la singularització d'un nom comú a fi de fer-lo apte per a anomenar individualment un determinat lloc concret, que cal no confondre amb cap altre objecte o indret similars, és a dir, el pas d'un nom comú a propi (DOMINGO, 1985, p.11); si aquest pas es pot fer per derivació (de *puig*, es *putxet*, per exemple), per determinació (es *Bosc Gran*, *Pla des Pou*, etc.), seguint el procés invers, obtenim el nom comú o apel·latiu genèric. Es per això que per a la comptabilització dels genèrics apareguts a la toponímia hem despreciat els casos en què l'apel·latiu apareix com a determinant, ja que podria distorsionar la percepció que obtendriem de la major o menor aplicació de cada terme. Es obvi, per tant, que només reproduïm aquells genèrics presents a la toponímia i no pas els que, a més, puguin aparèixer a la parla quotidiana si no compleixen el requisit anterior. Tampoc no es contemplen els nombrosos casos de topònims que no inclouen l'apel·latiu genèric.

1. Oronímia.

El grup dels orònims és el més nombrós, ja que

supera el 73% del total del corpus aquí tractat. L'hem dividit, a la vegada, en tres grans parts: els relatius al relleu negatiu (38,6%), al relleu positiu (31,7%), i al que anomenam sense relleu (29,6%) que engloben termes que donen idea d'horitzontalitat, verticalitat, inclinació i escalonament.

Pel que fa al relleu negatiu, hem destriat el que es localitza a l'interior (29,5%) del que és propi del litoral (34,4%); a més d'un tercer grup que inclou les microformes producte de l'alteració natural del medi (36%) al marge de la seva ubicació (gràfica núm. 1). Del primer destaquen els genèrics relatius a les depressions allargades (85,4% del seu grup) com **canal** i els diminutius **canalet** i **canaló**; seguits en freqüència per **barranc** i les variants **barranquet**, **barranquell** i **barrancó**; i **coma**¹. La presència d'altres com **vall** (Vall Verda, la Vall, sa Vall), i **comellar** (es Comellar) és només testimonial.

Les depressions arrodonides constitueixen el segon grup en importància amb un 11,3%, i vénen representades per un únic genèric: **clot**.

Els passos elevats, els **colls** orogràfics suposen el 3,2% restant dels topònims negatius.

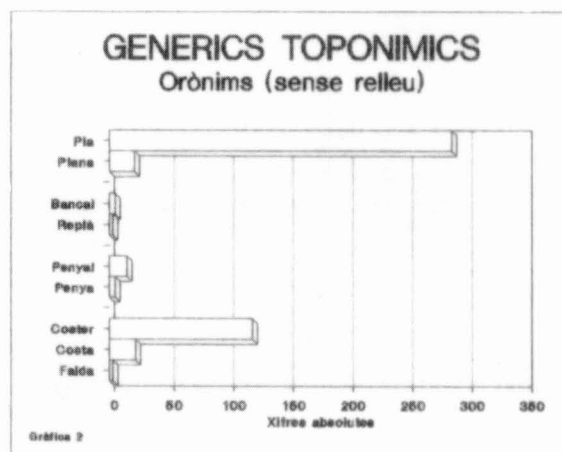
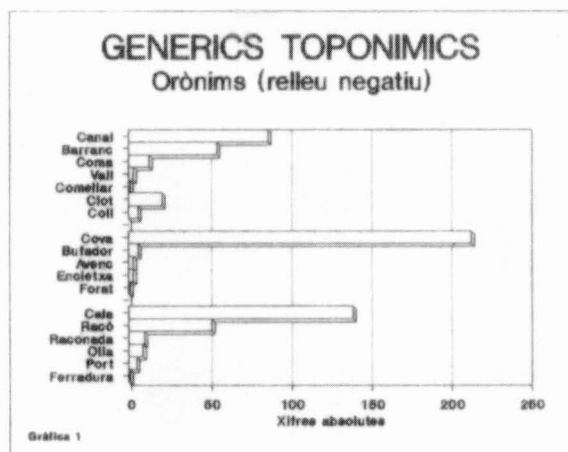
Quant a la terminologia relativa a l'articulació litoral, els genèrics que apareixen a la toponímia per ordre de freqüència són: **Cala** (i les variants **cala en/es**) i els diminutius **caló** i **caleta**; **racó** i els derivats **rincó**, **rinconada** (terme que no recullen els diccionaris consultats, tampoc el D.C.V.B. que, no obstant, porta la forma *rincó*) i **raconada**; **olla**, **port** i **ferradura**².

L'alteració natural del medi és designada mitjançant els termes de **cova**, **avenc**, **forat**, **enclotxa** i **bufador**. La seva utilització toponímica, però, és molt desigual, sobretot pel que fa a la gran freqüència -94,2% d'aquest subgrup-, en que apareix la cova respecte dels altres.

De les formes de relleu intermitges entre el relleu negatiu i el positiu (gràfica núm. 2), cal citar les que subratllen l'horitzontalitat (64%) a través dels genèrics **pla** i **plana**, si bé cal assenyalar que només els plans ocupen més del 92% d'aquesta entrada. La inclinació és el segon dels trets més freqüents d'aquest apartat, amb un 30,1% dels topònims, gràcies sens dubte a la forta presència del **coster** que n'ocupa més de les tres quartes parts. L'acompanyen amb escassa representació la **costa** i la **falda**. En el penúltim subgrup, s'hi situen un 4,1% de topònims encapçalats per algun dels genèrics amb els quals d'una forma un tant confusa es vol manifestar la verticalitat. Ens referim

¹ Malgrat la possibilitat d'incloure les comes dins les depressions arrodonides, en el cas dels escassos topònims menorquins que porten aquest genèric, hem comprovat la seva forma allargada.

² Un únic exemplar toponímic i l'absència en els diccionaris consultats amb aquest significat de forma litoral, ens aconsellen tota la prudència que aquí volem fer constar.

a **penya** i **penyal** que són emprats gairebé indiscriminadament, encara que es pot apreciar un cert avantatge en aquest sentit pel segon. Però són molts també els indrets que no porten cap genèric, de tal manera que hi podem trobar noms tan eloqüents com s'Espenyador, Dalt Gibraltar, Jugador de Plè³, o es Mirador. Finalment, en el de l'escalonament (1,6%) només tenim dos apel.latius: **bancal** i **replà**. Hi trobem a faltar, en canvi, el cingle i el grau, que tan sols apareixen com a determinants (Punta des Cingle, Torrent des Grau, Platja des Grau).

De la mateixa manera que en el relleu negatiu, distingim ara, en el relleu positiu, la terminologia pròpia de l'interior, de la costanera. I també aquí la desproporció no sols es manté sinó que s'eixampla: un 20,3% dels topònims porten un genèric positiu interior, enfront del 79,6% de litoral.

Per a designar el relleu positiu interior, els termes més emprats per ordre d'importància són, tal com mostra la gràfica número 3, **puig** i **pujol**, que conjuntament suposen una mica més de la meitat d'aquest grup. Segueixen la llista, conservant l'ordre, els genèrics **serra**, **penya**, **penyal** i **mola**; que tanquen l'escassa presència de **cap** i **turó**.

Igualment mereix especial atenció una expressió que per la seva relativa freqüència podria ser considerada com a apel.latiu genèric i amb la qual es designa un indret molt accidentat i de difícil accés: el **mal lloc**. Sembla ser un exemplar endèmic menorquí, encara que presenta una desigual localització per la meitat occidental de l'illa, des de es Migjorn Gran fins a Ciutadella.

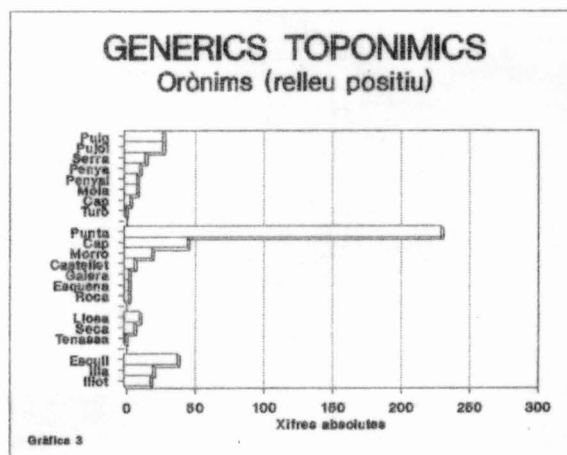
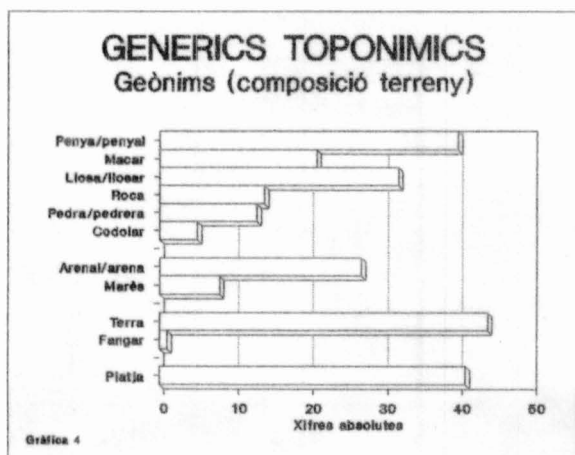
Pel que fa al relleu positiu litoral hem fet distinció del terrestre, l'aïllat i el sotaiguat. Els apel.latius corresponents al primer grup són els més abundants, gràcies especialment a la forta presència del genèric **punta** amb un 56% dels topònims positius litorals. Ja a distància apareixen els **cap**, **morro**, **castellet**, **galera**, **esquena** i **roca**. Cal precisar, no obstant això, que la trilogia formada per punta, cap i morro és la que defineix la quasi pràctica totalitat de les eminències litorals.

Entre les formes típicament aïllades, sols apareixen les d'**escull**, **illa** i **illot**, que juntes sumen el 19% de la toponímia positiva litoral.

Finalment, i pel que fa al relleu litoral sotaiguat, cal separar les formes **llosa** i **seca**, més corrents; d'altres més rares com **tenassa**.

Altre és el cas dels topònims que porten genèrics relatius a la composició del terreny o geonímia mostrats a la gràfica número 4, que en conjunt suposen un 9,3% dels que aquí tractem. Com a característiques cal ressaltar la coincidència amb alguns dels orònims (penya, penyal, roca,...) i el fet -ja repetit en altres casos-, que si bé la composició queda reflectida a la toponímia, aquesta no sempre la mostra mitjançant termes genèrics. No obstant això, n'apareix un 17% per indicar la composició arenosa sota l'apel.latiu més usual l'**Arenal**, i també sovintreja la forma simple **arena** (s'Arena, Arena de Son Xoriguer Vell, Arena Llarga, Arena de sa Barraca); i el seu plural **arenes** (ses Arenes, ses Arenetes, Arenes de Dalt). De la mateixa manera **maressos** esdevé genèric (es Maressos, Maressos de sa Marjal, Maressos d'Alparico, Maressos dets Alocs). Però és la composició pètria la més abundant (41,2%), i es presenta per les formes **penya** i **penyal**, **llosa** i **llosar**, **macar**, **pedra**, **pedrera** i **pedregar**, **roca** i **codolar**.

³ Es tracta d'una metàfora. Plè és un anglicisme (*play*, joc de pilota). El penya-segat litoral sembla l'escenari del joc.

En referència a la composició terrosa, abunden els topònims del tipus Terra Nova i Terra Noveta, i els seus respectius plurals, encara que semblen referir-se més a la roturació del bosc en el sentit d'eixamplar el conradís que no a la pròpia composició del sòl. Si els comptabilitzam, esdevé la segona entrada per ordre d'importància amb un 21,8% de topònims. Per altra part, l'aparició de **fangar** amb un sol representant toponímic esdevé així anecdòtica.

Finalment, com a representant d'una composició indefinida del terreny destaca el terme **platja** que apareix a nombrosos topònims, assolint una xifra propera al 20% d'aquest grup.

2. Hidronímia.

La presència de l'aigua en estat natural es dona a conèixer a través d'una atapeïda xarxa de noms de lloc que, no obstant, només representa el 6,1% del total dels aquí analitzats. Per a una millor comprensió els hem classificat, tal com reflecteix la gràfica núm. 5, a partir de tres grans apartats. En primer lloc, destaquen els aiguaneixos, grup on pertany el genèric hidronímic que més apareix a la toponímia menorquina: **font**, i els seus derivats diminutius **fonteta**, **fontanella** i **fontanilla**. Tots ells conformen el 34,8% d'aquest tipus d'apel·latius. Al seu costat, però amb una representació toponímica mínima, apareix el terme **degotís**. L'aigua estancada constitueix la segona de les entrades, si bé és la darrera en importància numèrica. La formen els apel·latius **bassa**, **cocó** i **estany**, dels quals el primer és el més nombrós i el que més prolifera com a determinant en els noms d'altres llocs. Per últim, els noms dels cursos naturals d'aigua s'aglutinen entorn a un sol genèric toponímic: el **torrent** (30,3%). Però

no hem pogut recollir cap de les seves variants com torrentó o torrentet, tan usuals a altres indrets. Així mateix resulta prou curiosa la inexistència com a genèrics toponímics d'altres termes de la mateixa família com són riera, rambla o xaragall; si bé alguns sí apareixen com a determinants (Coster des Saragall, Serres de ses Rambles, Marina des Salobrar). I crida encara més l'atenció l'aparició repetida del terme **riu** emprat com a genèric (Riu d'Algaiarens, es Riuet, Riu de Cala Galdana, Riu de Cala en Porter).

3. Fitonímia.

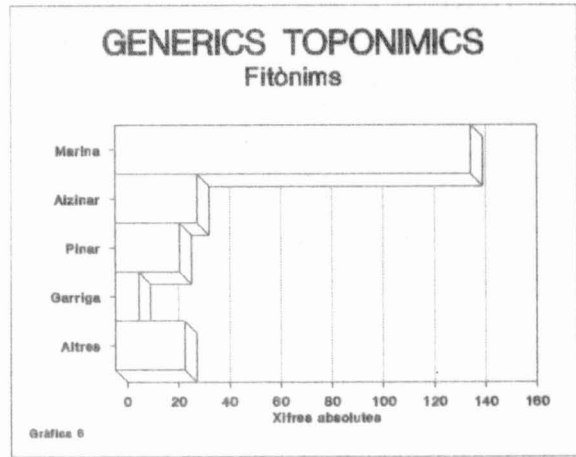
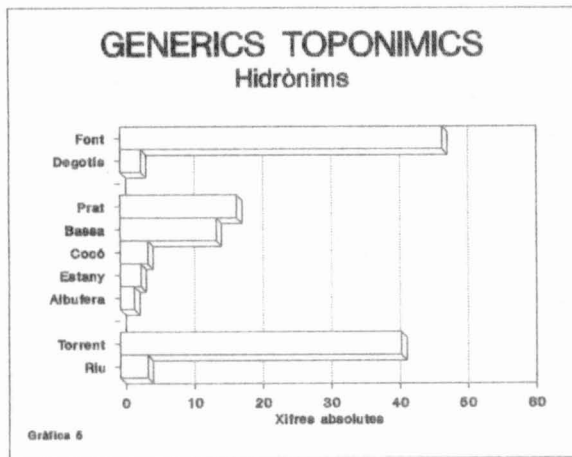
No hi ha dubte que la vegetació natural és un altre important element caracteritzador del paisatge, i com a tal, és origen d'un respectable nombre de noms de lloc. Concretament, un 10,6% dels topònims porten un genèric fitonímic. Tal volta una de les peculiaritats de la designació a Menorca de les masses vegetals és la pràctica absència del genèric bosc, que només l'hem localitzat amb la funció de determinant (Racó des Bosc), i que contrasta amb la massiva presència (vegeu gràfica núm. 6), del terme **marina** i la seva forma diminutiva **marineta** (*Prasio-Oleetum*), - ambdues sumen quasi el 60% d'aquest apartat-. També hi són presents, si bé amb molta diferència numèrica, altres apel·latius com **alzinar** -també alzinaret- (*Cyclamini-Quercetum ilicis*), amb un 13,7%; **pinar** i pinaret amb un 10,7%; i **garriga**, garrigueta i garrigol (*Cneoro-Ceratonietum*). Amb el sufix col·lectiu -ar també s'hi formen altres genèrics amb una escassa representació toponímica. Es el cas dels **ullastrar** (*Olea europaea v. sylvestris*), **savinar** o **sivinar** (*Juniperus phoenicea*), **revellar** (*Olea europaea v. oleaster*), **canyar** (*Phragmites communis*), **algar** (*Posidonia oceanica*) o **cardassar** (*Galactites*

tormentosa) entre altres. No cal explicar que resten moltíssims fitònims que no podem incloure aquí perquè no usen el genèric sinó que donen idea d'abundància mitjançant els plurals (es Pins, es Tamarells, es Llorers, es Revells, ses Sivines, ses Alzines, ets Alocs, ses Murtes, ets Arbocers,...). Apart queden també els casos en que aquest contingut semàntic és determinant (Coster des Pins, Tanca de ses Alzines, Canal dets Ullastres, Tanca de ses Mates, Mitjà de ses Argelagues, Barranc des Càrritx, Costers de sa Ruda, etc.); o els que un sol exemplar dóna nom a un indret i es converteix així en fita espacial (es Pi Gros, Pi d'en Menut, es Morer, es Ciprer, sa Savina, es Tamarell, es Mató, etc.).

4. Altres.

Ben intencionadament no hem fet cap al·lusió des del principi a la zoonímia malgrat sia un altre element

descobrir una clara correspondència entre ells i els trets fonamentals de l'espai en què es situen. Així, per exemple, la presència dominant d'apel·latius referits al camp de la geomorfologia ja deixa entreveure el major impacte del relleu i els seus accidents dins aquest context insular que no pas altres com la vegetació, monòtona, de menor varietat; o la hidrografia marcada pel clima, i per tant, relativament pobra. Dos factors són els de major pes a l'hora d'explicar aquesta abassegadora majoria dels orònims: la insularitat, origen d'un important nombre de topònims, i ensembles de genèrics, articuladors dels 285,7 quilòmetres del litoral; i la intensa accidentalitat del territori, conseqüència de l'acció erosiva sobre dos sistemes prou diferenciats: la forta i alterna presència de plans i costers a la meitat nord de l'illa tot coincidint amb la zona d'aflorament del devònic, de manera que només aquests dos genèrics conjuntament suposen el 84% dels topònims inclosos a l'apartat que exclou les

referenciador del paisatge natural. Els motius són per una banda la seva relativa escassetesa, al manco respecte dels anteriors; i per altra i determinant, la quasi inexistència de generació d'apel·latius topònims, si bé alguns exemples poden induir a pensar el contrari: sa Falconera, es Corpetar, sa Dragonera, es Milocar, sa Conillera,... De totes formes, cal suposar que la mobilitat de la fauna i la depredació antròpica constitueixen el factor clau per explicar les dificultats per a la seva fixació.

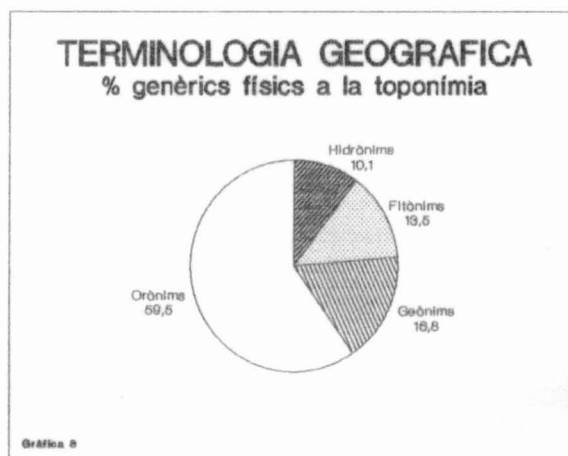
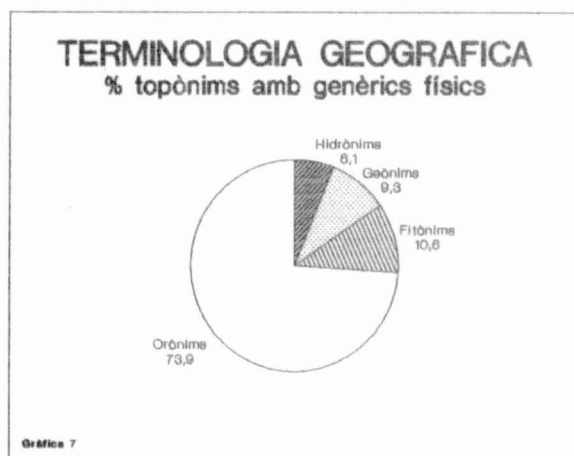
5. Menorca: l'espai geogràfic i la seva terminologia.

De l'anàlisi dels genèrics presents en els topònims menorquins i de la seva intensitat o freqüència que de manera resumida presenta la gràfica número 7, podem

forms positives i negatives. I, per altra, la relativa abundància dels grans barrancs que solquen la meitat sud formada pel miocènic. Es destacable juntament amb barranc, l'apel·latiu canal que apareix fortament escampat arreu de l'illa i es constitueix en el màxim representant de les depressions allargades quan no arriben a la magnitud del barranc.

Un altre tret diferenciador del paisatge que queda igualment reflectit a la toponímia és la magra presència del relleu positiu interior, sense cap genèric destacat, només una discreta representació de puig, pujol i serra.

Per donar una idea d'aquesta correspondència entre la realitat física i la seva nomenclatura, res millor que ordenar els termes més corrents. Són aquests, amb inclusió de les seves formes derivades i plurals: pla, punta (litoral), cova, marina, cala,

coster, canal, barranc, font, cap (litoral), torrent i platja, que conjuntament suposen el 65,6% de la toponímia que tractam. Per contra, destaquen com a rars exemplars: comellar, vall, replà, ferradura, forat, turó, esquena i cocó. Tots plegats no arriben al 0,9% de presència en el conjunt dels topònims analitzats.

Si per altre costat ens fixam amb el nombre de genèrics apareguts al marge de la seva freqüència tenim coneixement del nivell de riquesa terminològica. Respecte dels grups anteriorment classificats, si bé l'ordre no experimenta modificacions importants, sí canvien els percentatges amb una tendència a homogeneïtzar el pes de cada un dels grups com es pot apreciar a la gràfica número 8. No obstant això, és en els orònims on es localitza la major diversitat, més que res per la varietat de les formes litorals que contrasta amb la fretura de les de l'interior. Bastaria enumerar les condicions climàtiques, la manca d'aigua i la pressió humana del territori menorquí per esboçar les raons de la feble representació obtinguda per la hidronímia i la fitonímia. Però malgrat tot, i a l'espera de la corroboració d'ulteriors estudis més extensos i complets, resulta evident que a Menorca s'hi localitza una terminologia geogràfica amb prou personalitat (a falta encara d'investigar la part corresponent al paisatge humanitzat), que si bé presenta evidentment afinitats amb la de la resta de les Illes i dels Països Catalans, no deixa d'aportat elements definidors i diferenciadors de la resta de l'arxipèlag. Però l'autèntica dimensió de les aportacions d'aquest territori a la terminologia geogràfica no romandrà sencera fins que s'hagi completat amb l'estudi del territori adjacent.

6. Glossari.

Albufera: f. Llacuna litoral, en contacte més o menys regular amb la mar.

Alzinar: m. Bosc d'alzines. Comunitat vegetal, densa i ombrívola, en la qual predominen les alzines.

Arenal: m. Indret cobert d'arena.

Avenc: m. i f. Caverna que comunica amb l'exterior per un passatge de parets verticals o pròximes a la vertical, i que té la dimensió vertical major que l'horitzontal.

Bancal: m. Tros de terra plana conreable, limitada per rases, rengles d'arbres o marges. També apareix la forma augmentativa *bancalot*.

Barranc: m. Depressió fonda produïda en la terra per les aigües corrents o de pluja. També apareixen els diminutius *barranquet*, *barrancó* i *barranquell*⁴.

Bassa: f. Clot relativament poc fons, excavat en terra, on es recullen les aigües pluvials o d'altra procedència.

Bufador: m. Forat petit d'on surt aire per comunicar amb una cavitat d'un cert volum. Apareixen les formes *esbufador* i *esbrufador*.

Cala: f. Entrada que fa la mar en una costa brava i que hom aprofita per a treure i avarar les embarcacions. També hi trobam els diminutius *caleta* i *caló*.

Canal: m. Espai de terreny estret i llarguer entre dues elevacions. Equivalent en sentit i freqüència al comellar mallorquí. Apareixen les formes diminutives *canalet* i *canaló*.

Cap: m. Prologació del terreny dins la mar (cap litoral). Extrem elevat d'una prominència (cap interior).

⁴ En els diccionaris consultats no apareix aquesta forma, si bé només apareix a la toponímia en una ocasió i com a determinant.

Castellet: m. Prominència litoral, generalment de poca extensió. És una clara metàfora que, per la seva repetida presència pot ser considerada com a genèric, malgrat cap dels diccionaris consultats l'incloguin amb aquest sentit. També apareixen les variants *castellar*, *castellàs* i *castellaret*.

Clot: m. Lloc baix voltat d'elevacions. Concavitat en la superfície d'un cos sòlid. Apareix la variant *clota*, clot gros.

Cocó: m. Clot natural obert en la roca, dins el qual es posa aigua quan plou o quan hi arriba la mar.

Codolar: m. Lloc on abunden els còdols, fragments de roca generalment petits, allisats i arrodonits per l'acció de les aigües i el rodolament.

Coll: m. Depressió a la carena d'una serralada, d'un contrafort, sovint utilitzada per a transitar d'un vessant a l'altre. Apareix el diminutiu *collet*.

Coma: f. Depressió més o menys pregona i planera en terreny de muntanya. També apareix el diminutiu *cometa*. Segons el DCVB (ALCOVER-MOLL, 1983, 3, p. 306) a Menorca *coma* ja no és paraula viva.

Comellar: m. Espai de terra ample i pregona, de sòl inclinat per la depressió del terreny, que està entre terres més elevades. La presència toponímica a Menorca és mínima.

Costa: f. Pendent d'un terreny, pla inclinat. També apareix el diminutiu *costeta*.

Coster: m. Que fa costa, rost, pendent. Apareix també el diminutiu *costeret*.

Cova: f. Caverna horitzontal, o amb una clara dominant de la dimensió horitzontal sobre la vertical.

Degotís: m. Lloc per on degota l'aigua. Apareix la variant *degotadís*.

Enclotxa: f. Fissura a les roques. Clivell, crull.

Escull: m. Roca a flor d'aigua o a molt poca distància de la superfície de l'aigua. També trobam l'augmentatiu *escullot*.

Esquena: f. Part superior i convexa d'una muntanya.

Estany: f. Massa d'aigua d'extensió reduïda, acumulada en una depressió de terreny.

Falda: f. La part baixa d'una muntanya o altra elevació del terreny, allà on comença la pujada.

Font: f. Raig d'aigua que brolla de la terra. També apareixen les variants *fonteta*, *fontanella* i *fontanilla*.

Galera: f. Prominència litoral, en general de petites dimensions. Com en el cas del *castellet* el seu origen és metafòric tal com recull COROMINES (1980, IV, 284) quan diu "...en aqueixos parlars es tracta de l'aplicació translàtica a una gran penya, que s'ha comparat, al mig d'una costa brava o d'una serra penyalosa, a la silueta d'una nau que se'ns atansa amenaçadora llevant-se al mig del mar".

Garriga: f. Terreny no conrat on creixen espontàniament mates i arbusts de poca alçària. També apareixen les formes *garrigueta* i *garrigol*.

Illa: f. Porció de terra voltada d'aigua de tots costats

i més petita que un continent. Abunda també la forma diminutiva *illot*.

Llosa: f. Roca planera situada dins la mar a escassa profunditat⁶. Seca.

Macar: f. Lloc abundant de macs o petits còdols.

Mal lloc: m. Terreny accidentat, de difícil accés.

Marès: m. Indret costaner, generalment penya-segat, on abunda aquesta pedra arenosa. També anomenat sovint amb el plural *maressos*.

Marina: f. Garriga, extensió de terra inculta, generalment poblada de mates i arbusts. Zona al llarg de la costa. Abunda també la forma diminutiva *marineta*.

Mola: f. Muntanya isolada, de forma massissa, arrodonida i plana al capdamunt. També s'hi troba el diminutiu *moleta*.

Morro: m. Massa de roca o de terra prominent. Contrafort avançat i abrupte d'una muntanya.

Olla: f. Raconada rodonca de la costa o vorera de la mar. També hi trobam el diminutiu *olleta*.

Pedra: f. Fragment de roca.

Penya: f. Gran massa de pedra en el seu estat natural. En l'ús toponímic que a Menorca se'n fa, es confon amb *penyal*, per la qual cosa cal considerar-los pràcticament sinònims⁶.

Penyal: m. Penya grossa i elevada, generalment aïllada⁷.

Pinar: m. Bosc de pins.

Pla: m. Porció de terreny que no presenta elevacions ni depressions considerables. També hi apareixen els derivats *planet*, *planell*, *planàs* i *planot*.

Plana: f. Terreny més o manco pla i elevat. També trobam la forma diminutiva *planeta*. En aquest cas la definició no s'acomoda a les que ofereixen els diccionaris⁸, que amb aquest terme es refereixen a importants extensions planes i poc elevades. No obstant, podem confirmar la mateixa accepció a toponims de la Serra de Tramuntana mallorquina.

⁵ Estranyament, cap dels diccionaris citats recull el terme amb aquest significat.

⁶ No es confirma aquí la nostra hipòtesi que s'apropa a les definicions del DCVB. (ALCOVER-MOLL, 1983) on es distingeix *penya* de *penyal*. La primera, en el sentit de tall vertical que deixa la pedra al descobert, mentre la segona faria referència a la prominència positiva. Aquests significats corroborats a la toponímia de Selva (ORDINES, 1989) són totalment oposats als descrits per Onofre RULLAN (1984) referits al terme d'Esporles i la seva rodalia.

⁷ Forma molt corrent a Mallorca segons COROMINES (1980). La seva derivació de *penya* justificaria l'ús indistint amb *penyal* que sembla produir-se a Menorca.

⁸ COROMINES (1980, VI, 580) parla de *planell* que defineix com a "pla, plana, no extensos, en terra muntanyosa". Alguns exemplars toponímics amb aquestes característiques hem detectat a altres indrets de Mallorca, però sembla que és un terme en progressiu desús i al igual que a Menorca, un terreny més o manco pla i elevat es diu plana.

Platja: f. Porció de costa de poca inclinació, formada per acumulació d'arena o per altres materials detrítics.

Port: m. Lloc de la vorera de mar o d'un riu, apte per a servir de recés a les naus i per a les operacions de tràfic i armament.

Prat: m. Aiguamoll, lloc on hi ha aigua embassada. Extensió de terra abundant d'aigua. Apareix el diminutiu *pratet*. També és corrent la forma *parat*.

Puig: m. Elevació del terreny, més o menys rosta, formant cim, que sobresurt del terreny circumdant. Muntanya.

Pujol: m. Puig petit. També apareix el diminutiu *pujolet*.

Punta: f. Punta de terra, braç de terra de poca extensió que avança dins la mar. Cap, promontori.

Racó: m. Petit espai de la mar litoral delimitat per un angle de la costa⁹. Sovinteja la versió castellanitzada *rincó* i també apareix el derivat *rinconot*.

Raconada: f. Racó de superfície gran. Abunda igualment la seva versió castellanitzada *rinconada*.

Replà: m. Tros pla i horitzontal en un terreny que fa pendent.

Riu: m. Corrent natural d'aigua, més o menys continu, que va a parar a la mar, a un llac o a un altre riu. També

apareix el diminutiu *riuuet*. És evident que aquesta definició no s'adapta de ple als pocs casos toponímics descrits a Menorca, en els quals es tracta del darrer tram de torrents que en desembocar a la mar, ja per la seva major amplada, ja per la major presència d'aigua -que perdura fins i tot a l'estiu-, justificarien aquest genèric emprat pels informadors del país.

Roca: f. Massa considerable de matèria pètria, especialment la que s'alça a la superfície de la terra o de la mar¹⁰.

Seca: f. Porció de terreny, de roca, d'arena, etc. que dins la mar està a molt poca profunditat.

Serra: f. Cadena de muntanyes. Muntanya allargada i dentegada. També apareixen els derivats *serreta* i *serralada*.

Tenassa: f. Porció de roca planera, tot just coberta per l'aigua de la mar o d'un torrent.

Torrent: m. Corrent impetuós i irregular d'aigua, especialment el que es forma sobtadament per una forta ploguda.

Turó: m. Muntanya petita i no gaire abrupta.

Vall: f. Depressió allargada de la superfície terrestre recorreguda, en general, per les aigües d'un corrent fluvial.

Bibliografia

- ALCOVER, Antoni M.; MOLL, Francesc de B. (1983): **Diccionari català-valencià-balear**. Ed. Moll, Palma de Mallorca, 10 vols.
- ANONIM (1981): **Vocabulari geogràfic: Valor lèxic de tres diccionaris**. Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica, núm. 3, Barcelona, p 5-6.
- COROMINES, Joan (1980): **Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana**. Ed. Curial, 9 vols. Barcelona.
- Diccionaris de la llengua catalana (1985): **Diccionari de la llengua catalana**. 4a. edició, Enciclopèdia catalana, Barcelona.
- DOMINGO, Carles (1985): **Els noms de les formes del relleu**. In "Escola Catalana". Publicació de la Delegació d'Ensenyament Català d'Omnium Cultural. Any XX-XXV, Gener 1985-Juny 1990, núm.209-269, Barna.
- FABRA, Pompeu (1988): **Diccionari general de la llengua catalana**. 23a. ed., Edhasa, Barcelona.
- MOREU-REY, Enric (1982): **Els nostres noms de lloc**. Ed. Moll, Palma de Mallorca.
- ORDINES, Antoni (1989): **Els noms de lloc del terme de Selva**. Ed. Ajuntament de Selva i Conselleria Cultura, Educació i Esports del Govern Balear. Inca.
- PALOS, Benigne (1991): **Recull de terminologia muntanyenca relacionada amb l'excursionisme**. Conselleria de Cultura, Educació i Esports, Govern Balear, 60 pgs.
- RIBA, Oriol i altres (1976): **Geografia física dels Països Catalans**. Ed. Ketres, Barcelona, 223 pgs.
- RULLAN, Onofre (1984): **La toponímia del terme municipal d'Esporles i la seva rodalia**. Tesi de llicenciatura inèdita. Universitat de les Illes Balears, Palma, 2vols., 298 pgs.
- TERMCAT (1990): **Bibliografia dels treballs terminològics**. Dept. de Cultura, Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- TERMCAT (1992): **Bibliografia dels treballs terminològics. Actualització març de 1992**. Dept. de Cultura, Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- TRIAS, Miquel (1985): **Glossari de terminologia espeleològica i càrstica**. In Revista "Endins", núm. 10-11, pgs. 71-76

⁹ Els diccionaris no expliciten aquest ús del terme, tot i que és tan freqüent.

¹⁰ Segons COROMINES (1980, VI, 430) amb aquest terme es designen les de mineral més erosionable (calçari, etc.), les que abunden més a les costes; mentre que s'anomenen *penya*, les basàltiques, granítiques, marmòries, les de les cingleres, etc.